

JEDINSTVEN SISTEM VOJNIH ŠKOLA*

Postignuti rezultati u realizaciji koncepcije opštenarodne odbrane i potreba za bržim razvojem naučne misli u oblasti odbrane istakli su potrebu i za adekvatnim razvojem sistema vojnih škola. Naime, napredak vojne nauke i tehnike nalažu da i obrazovanje i vaspitanje vojnih kadrova odgovore zahtevima savremenog razvoja oružanih snaga u pogledu kvaliteta i sadržaja znanja, veština i navika. Nauka i obrazovanje sve više postaju neposredni i odlučujući pokretači napretka, opredeljujući faktor razvoja društva, što se sve više odražava i na razvoj i modernizaciju naše armije i sistema opštenarodne odbrane u celini. Nacrt Zakona o vojnim školama, koji su upravo izradili organi Generalštaba, konkretan je izraz takvih potreba. On nudi rešenja koja polaze od savremenog i na nauci zasnovanog koncepta obrazovanja i vaspitanja. Zbog toga predstavlja značajan korak dalje u razvoju sistema vojnih škola i osnov za uspešniji razvoj istraživačkog rada u oblasti vojne teorije i prakse.

Reforma visokoškolskog obrazovanja započela je u našem društvu pre desetak godina, ali je donošenjem Rezolucije Savezne skupštine o razvoju sistema vaspitanja i obrazovanja na samoupravnoj osnovi (april 1970) poprimila novi, sadržajnije i kvalitetniji okvir i snažniji polet. Taj proces nije mimoišao ni naše vojne škole. U reformi vojnog školstva postignuti su značajni rezultati u izradi novih nastavnih planova i programa, u modernizaciji obrazovno-vaspitnog procesa, itd., što je dobra osnova za dalji proces reformisanja. Pravnonormativna regulativa u tom procesu ima važnu ulogu. Naime, Zakon o vojnim školama treba da pravno reguliše ona bitna sistemaska pitanja vojnog školstva koja do sada nisu bila regulisana, a značajno utiču na položaj vojnih škola i na vaspitno-obrazovni rad u celini.

---

* Članak je pisan na osnovu nacrta Zakona o vojnim školama i uvodnog referata general-pukovnika Dušana Pekića na Savetovanju o vojnim akademijama, održanom u Beogradu 30. i 31. maja 1971. god.

Sem toga i promene u nadležnosti društveno-političkih zajednica istakle su potrebu da se što pre, u skladu sa društveno-političkim promenama u našem društvu, reguliše i ova materija.

Bitni interesi narodne odbrane nalažu da se jedinstveno pravno regulišu principi delatnosti i zadaci vojnih škola kako bi stvarale starešinski kadar koji odgovara zahtevima i potrebama JNA i oružanih snaga u celini. Sve je to zahtevalo da se donese *poseban savezni zakon* o vojnim školama i tako u celoj zemlji obezbedi jedinstven tretman vojnih škola i stručne sprema koju daju te škole, da se jedinstveno reguliše rang vojnih škola u odnosu na odgovarajuće škole i fakultete u građanstvu.

Nacrt pomenutog Zakona polazi od opštih načela o zadacima vaspitno-obrazovnog rada u našem društvu, od potreba JNA i oružanih snaga u celini, odbrambenih zadataka zemlje, kao i od prirode vojne i odbrambene delatnosti. Prema tome, Zakonom treba da se obezbedi primena osnovnih načela Rezolucije Savezne skupštine o razvoju vaspitanja i obrazovanja na samoupravnoj osnovi, uvažavajući i specifičnosti vojne organizacije. Rezolucija Savezne skupštine predstavlja sistem iskustva i saznanja u razvoju našeg školstva i vaspitno-obrazovnog sistema u celini, pa zbog toga daje teorijsku i praktičnu osnovu i za konstituisanje vojnog školstva koje ima specifičnosti i posebne potrebe s obzirom na ulogu i zadatke vojne organizacije.

Međutim, društveni faktori i procesi se moraju uvažavati, jer su oružane snage integralni deo našeg samoupravnog društva. Te činjenice su našle odraza u nacrtu Zakona o vojnim školama. On polazi od toga da treba: stvoriti novi tip i oblik organizacije obrazovanja, organizovati savremen pedagoški i naučnoistraživački rad i ostvariti što neposredniji uticaj društva na opšti pravac i politiku obrazovanja vojnih kadrova za naše oružane snage i odbranu zemlje. Premda je oblast normativnopravnog regulisanja vojnog školstva izuzetno značajna, reforma vojnih akademija i vojnih škola u celini je permanentan proces, koji se neće ostvariti samo pravnim normama, odnosno donošenjem Zakona o vojnim školama, pravilnicima i statutima škola. Prvenstveno se moraju stvarati uslovi za suštinske izmene o organizaciji i sadržaju rada vojnih škola, što je dugoročan proces koji traži kreativnu aktivnost svih subjekata odgovornih za stvaranje i usavršavanje vojnih kadrova.

Vojne škole treba da postanu sastavni deo sistema vaspitanja i obrazovanja u našem društvu, pa se u tom cilju predviđa da se mogu udruživati u zajednice univerziteta, odnosno odgovarajućih zajednica srednjih škola. To znači da vojne škole i njihovu delatnost treba shvatiti kao integralni deo sistema obrazovanja i vaspitanja u SFRJ.

»Visoke vojne škole su dosadašnjim reformiranjem dospеле u tokove najsavremenijih obrazovno-vaspitnih kretanja, ne samo u jugoslovenskim okvirima. Malo koja zemlja u svetu bi se mogla pohvaliti takvim približavanjem građanskih i vojnih škola kako je ostvareno u nas.«¹

Međutim, iako je opšti stav jasan, u konkretnoj realizaciji tog principa ima različitih prilaza. U referatu na pomenutom savetovanju konstatovano je, između ostalog, i ovo:

»S obzirom na to da se sistem vaspitanja i obrazovanja u našem društvu — jedinstveno za SFRJ — tretira samo u načelima i generalnim stavovima, a da je uža institucionalna oblast tog sistema — odnosno školstvo, u nadležnosti socijalističkih republika, postavlja se pitanje kakve veze i odnosi treba da postoje između sistema vojnog školstva i školskih sistema socijalističkih republika. Tako, na primer, već sada naše srednje vojne škole verifikuju republički prosvetni organi — jer je to u njihovoj nadležnosti.

— u diskusijama oko principijelnih rešenja i definisanja sistema vojnih škola (srednje, visoke) i njegovog odnosa prema sistemu školstva u našem društvu (njihovom vertikalnom i horizontalnom povezivanju) sa jedne strane, i stvarnim dosadašnjim, relativno zatvorenim sistemom vojnih škola (a tako je i u većini drugih armija) sa druge strane, takođe postoje različiti pristupi. Neki su za potpunu integraciju vojnih škola sa školskim sistemom u našem društvu — što bi opet zahtevalo značajnije promene unutar vojnoškolskog sistema, dok drugi zastupaju mišljenje da ta integracija može biti samo relativna, pa čak i uslovljena, u prvom redu, nemogućnošću dobijanja kadrova sa visokom spremom — sa fakulteta, za doškolovanje za vojne dužnosti. Neki, potpunijoj integraciji suprotstavljaju i pojedina rešenja vojnog školstva u stranim armijama«.

Nacrtom Zakona se posebno pružaju mogućnosti za integraciju i razvijanje racionalnog i ekonomičnijeg sistema vojnog školstva. Jer, iskustva su pokazala da se malim, nedovoljno kadrovski i materijalno obezbeđenim visokoškolskim ustanovama ne mogu postići optimalni rezultati. Zbog toga se predviđa da se pri školama i centrima objedinjuju kadrovske snage — stvaranjem matičnih katedri za više škola i kurseva, kao i zajedničkih materijalno-finansijskih, administrativnih, personalnih i drugih službi.

Nacrt Zakona utvrđuje da su vojne škole nastavne i naučne ustanove u JNA, koje pripremaju starešinski kadar za dužnosti koje ih očekuju u eventualnom ratu, odnosno u pripremi oružanih snaga i društva za rat. Reč je o aktivnostima koje ih osposobljavaju za ru-

---

¹ Prof. dr Tihomir Prodanović rekao je na savetovanju o vojnim školama, »Narodna armija« 11. jun 1971.

kovodenje i komandovanje vojnim jedinicama i ustanovama, za izvođenje obuke i vaspitanja i obavljanje drugih poslova organizovanja, razvoja i pripremanja oružanih snaga i društva za odbranu. Obrazovno-vaspitni rad u vojnim školama treba da obezbedi vojne kadrove koji će po znanju iz vojne nauke, po praktičnoj osposobljenosti i stručnosti, opštem obrazovanju, političkoj zrelosti, pedagoško-metodičkoj osposobljenosti i psihofizičkim kvalitetima biti sposobni da u svim, pa i najtežim ratnim situacijama, uspešno rukovode jedinicama i organizuju otpor i borbu u duhu zahteva i potreba opštenarodne odbrane.

Ti zahtevi čine suštinu obrazovno-vaspitnog rada u vojnim školama, jer savremena borbena dejstva, pored opštih, zahtevaju i specifične kvalitete starešina, tj. celovitu stvaralačku i svestrano razvijenu ličnost. Za naše oružane snage potreban je starešina koji pored vojnostručnih ima i društveno-političko, tehničko, ekonomsko i opšte obrazovanje, koji ima pedagoško-didaktičke i druge lične kvalitete, jer on je vojni stručnjak i vaspitač, nastavnik, društveno-politički radnik.

Koncepcija opštenarodne odbrane i podruštvljavanje funkcije odbrane traže kadrove ne samo za operativnu armiju već i za poslove odbrane u svim samoupravnim strukturama društva. Reč je o kadrovima koji će komandovati jedinicama teritorijalne odbrane, delovati u radnim i društveno-političkim organizacijama, štabovima narodne odbrane, civilnoj zaštiti itd. Prema tome, u sistemu vojnog obrazovanja stvaraju se uslovi za realizaciju ideje o podruštvljavanju funkcija narodne odbrane i na tom planu.

SISTEM VOJNIH ŠKOLA

Obrazovanje i vaspitanje aktivnog i rezervnog kadra u oružanim snagama ostvaruje se u *jedinstvenom sistemu* vojnih škola, u kome srednje vojne (podoficirske) škole i vojne akademije čine okosnicu. Naime, taj jedinstveni vojni sistem čine:

- a) srednje vojne škole,
- b) više vojne škole,
- c) visoke vojne škole i
- d) škole rezervnih oficira.

Srednje vojne (podoficirske) škole su nastavne ustanove u kojima se spremaju srednji vojno-stručni kadrovi.

Značajno je istaći da se podoficirske škole podižu na nivo srednjih stručnih škola u građanstvu. Podoficirima se time pruža moguć-

nost da konkurišu za vojne akademije kao i ostalim srednjoškolicima, čime im se otvara perspektiva da mogu postati oficiri. Sem toga mogu da nastave školovanje na fakultetima.

Više vojne škole spremaju više vojnostručne kadrove za odgovarajuće dužnosti u oružanim snagama i društvu.

Visoke vojne škole obuhvataju vojne akademije, komandnoštabne akademije i Školu narodne odbrane. Nacrtom Zakona se ove škole podižu na nivo fakultetskih i naučnoistraživačkih ustanova, koje se, na osnovu programa, kvaliteta nastavničkog kadra i materijalne baze, bave ne samo nastavom već i naučnim radom. Funkcije naučnoistraživačkog rada su naročito značajne za podsticaj i razvoj teorijskih radova iz oblasti ratne veštine — taktike, operatike i strategije.

Vojne akademije su naučne i nastavne institucije koje spremaju aktivne oficire. Nastava u njima traje najmanje 4 godine.

Komandno-štabne akademije su visoke vojne škole, u kojima je školovanje namensko — tj. pripremaju se kadrovi za određene više dužnosti u oružanim snagama, i poslove narodne odbrane u društveno-političkim zajednicama.

U Školi narodne odbrane pripremaju se vojni kadrovi za najodgovornije dužnosti u izgradnji oružanih snaga i pripremi društva za rat, za organizovanje i izvođenje ratnih operacija i komandovanje višim združenim sastavima oružanih snaga. U toj školi se, pored vojnih kadrova, pripremaju državni, politički i privredni funkcioneri za obavljanje najodgovornijih i najsloženijih poslova u oblasti narodne odbrane u društveno-političkim zajednicama, krupnim privrednim i drugim organizacijama.

Visoke vojne škole organizuju i razvijaju naučnoistraživački rad na fundamentalnim pitanjima iz oblasti vojne nauke i ratne veštine, a mogu da organizuju i postdiplomske studije radi sticanja adekvatnih stepena — magistra i specijaliste. Nacrt Zakona predviđa da te visoke vojne škole mogu davati i doktorat nauka.

Podizanjem naučnog i stručnog nivoa nastave i izmenom u režimu školovanja otvaraju se procesi kojima nastava u visokim vojnim školama dobiva karakter naučnog rada. Naime, istraživački metod i samostalan rad pitomaca i slušalaca, uz saradnju i pomoć visokokvalifikovanih i stručnih nastavnika, predstavjaće osnovne poluge u organizaciji i izvođenju nastave. Sem toga, nacrt Zakona pruža mogućnost da sistem obrazovanja dobije karakter permanentnog školovanja, sa programima koji bi imali kontinuitet, što će omogućiti slobodan prelaz iz nižeg u viši stepen školovanja. Na taj način brže će se savladati sadašnji relativno zatvoren školski sistem, što će da olakša

menjanje specijalnosti i brže osposobljavanje kadrova za nove dužnosti, da omogući lakšu promenu dužnosti u toku službe itd.

Prema nacrtu Zakona oblici permanentnog usavršavanja vojnih starešina realizovali bi se kroz kurseve usavršavanja, specijalizacije i prekvalifikacije, zatim kroz namenske kurseve u trajanju od nekoliko dana, nedelja i meseci. Na tim kursevima bi se starešine osposobljavale za nove dužnosti, upoznavale sa inovacijama u sistemu rada i rukovođenja, osposobljavale za održavanje, remont i eksploataciju novih tehničkih sredstava itd.

U vezi sa realizacijom sistema permanentnog obrazovanja u nas je još uvek dosta prisutno shvatanje da se sve novo, sve promene i nova saznanja gotovo isključivo treba da stiču putem redovnog školovanja, odnosno raznih vidova doškoloavanja i kursevima u vojnim školama. Istovremeno, ostali oblici permanentnog obrazovanja, a naročito individualni samoobrazovni rad, relativno su zapostavljeni.²

Institucija vanrednog školovanja, koja se utvrđuje novim Zakonom o vojnim školama, treba da učini zaokret u tom pogledu. Zadatak je redovnog školovanja da stvori što solidnije osnove za kasnije samostalno obrazovanje. Ako vaspitanik (pitomac, slušalac) izađe iz škole bez želje i stvorenih predispozicija za dalje samoobrazovanje, ta škola nije izvršila svoj zadatak.

Za razliku od sistema visokog obrazovanja u građanstvu, osobenost u sistemu visokog školstva je u tome što se komandno-štabne akademije i Škola narodne odbrane pojavljaju kao *obavezni stupnjevi* vojnog usavršavanja za određene komande i štabne dužnosti, a time i kao oblik permanentnog vojnog usavršavanja.

Rezimirajući osnovna načela od kojih se polazilo u nacrtu Zakona o vojnim školama, možemo konstatovati da su zastupljeni principi jedinstvenosti i demokratičnosti školskog sistema, proces permanentnog vaspitanja i obrazovanja i da se, pri tome, uvažavala specifičnost vojne organizacije.

RUKOVOĐENJE I UPRAVLJANJE

Nacrt Zakona o vojnim školama polazi od toga da se odredbe Zakona o JNA i propisi u komandovanju moraju primenjivati i u vojnim školama kao institucijama JNA imajući u vidu karakter tih ustanova. U nacrtu Zakona se skladno i funkcionalno povezuje sistem

² Prof. dr Tihomir Prodanović rekao je na savetovanju o vojnim školama, »Narodna armija« 11. jun 1971.

subordinacije sa zahtevima savremenog rukovođenja u školama kao naučno-obrazovnim ustanovama.

Optimalno su rešene *samostalnost i odgovornost* vojnih škola i njihov odnos prema nadležnim upravnim i organima rukovođenja, tj. upravama vidova, rodova i službi i drugih organa DSNO i Generalštaba. Pronađena su rešenja koja obezbeđuju adekvatan uticaj upravnih organa, naročito vidova, rodova i službi na politiku školovanja, strukturu i profil kadrova. Pri tome se vodilo računa da se naglasi samostalnost i stvaralački rad škola i njihovih organa — saveta, veća, katedri i svakog nastavnika.

Tako, na primer, Nastavno-pedagoški savet JNA je savetodavni organ DSNO za vojno školstvo, a sastoji se od istaknutih vojnih rukovodilaca i naučnih radnika iz JNA i građanstva. On predlaže mere za unapređivanje školskog sistema u JNA, izučava i ocenjuje vrednost nastavnih planova i programa, razmatra pedagoško-nastavne standarde, stanje i kvalitet udžbenika, nastavničkog kadra itd.

Sve vojne škole imaju svoje savete, u čiji sastav, pored starešina, nastavnika i saradnika škole, pedagoških i drugih naučnih i stručnih radnika iz JNA i građanstva ulaze i slušaoci. Savet donosi statut škole, utvrđuje nastavni plan i program, predlaže i preduzima mere za unapređivanje nastave i naučnog rada, nastavnog i naučnog kadra, stara se o poboljšanju uslova i rada u školi itd. Stručni poslovi se, prema nacrtu Zakona, većim delom prenose na škole, dok se nadležnosti upravnih organa (državnog sekretara, načelnika Generalštaba, uprava vidova, rodova i službi, pa i načelnika škola) ograničavaju na neophodne poslove kojima se ispoljava opšti uticaj na realizaciju ciljeva i zadataka školovanja. Oni prema svojim nadležnostima predlažu osnivanje i ukidanje vojnih škola, utvrđuju i odobravaju nastavne planove i programe, odobravaju statute vojnih škola, utvrđuju profil kadrova za vid, rod, službi itd.

Tako, na primer, državni sekretar za narodnu odbranu predlaže osnivanje i ukidanje visokih vojnih škola vrhovnom komandantu, koji donosi akt o njihovom osnivanju. Državni sekretar odobrava osnove nastavnih planova i programa, daje saglasnost za organizovanje vanrednog školovanja i postdiplomske studije, propisuje pedagoško-nastavne standarde, odobrava statute vojnih škola itd.

Načelnik Generalštaba JNA predlaže osnove nastavnih planova i programa, odobrava nastavne planove za više i visoke vojne škole, rukovodi radom Nastavno-pedagoškog saveta itd.

Načelnik (komandant) vida utvrđuje stručne profile kadra svoga vida (roda, službe), daje smernice za nastavne programe i planove,

stara se o kadrovskim, materijalnim i finansijskim uslovima za rad škola itd.

Načelnik škole obavlja poslove koji su vezani za neposredno rukovođenje i primenu zakona, statuta škola i drugih propisa kojima se reguliše rad škole. Načelnik škole sem opštih uslova treba da ispunjava i uslove za nastavnika.

Stručni organi (nastavničko i razredno veće, razredni starešina) u srednjim vojnim školama brinu o svim stručnim i drugim pitanjima vaspitanja i obrazovanja i razredima, klasama (odeljenjima).

Nacrt Zakona predviđa da svaka vojna škola donosi svoj statut kao osnovni pravni akt, na osnovu koga se utvrđuje režim školovanja.

Statutom škole određuju se njeni zadaci, sastav, rad i zadaci saveta, veća i drugih tela škole i utvrđuje način izbora ovih tela. Statutom se takođe reguliše organizovanje i izvođenje ispita, potreba i postupak habilitacije; postupak u izboru nastavnika i saradnika, organizovanja i sprovođenja nastave i vannastavnih aktivnosti, uslovi za prijem pitomaca (slušalaca) i druga pitanja života i rada škole.

NASTAVNI PLANOVI I PROGRAMI ORGANIZACIJA IZVOĐENJA NASTAVE

Određivanjem opštih ciljeva, zadataka i uslova koji treba da se ispune pre osnivanja vojnih škola, društvo obezbeđuje odgovarajući uticaj na školovanje kadra za potrebe narodne odbrane. Nastavnim planovima i programima utvrđuju se zahtevi koji se žele postići u skladu sa koncepcijom opštenarodne odbrane, dostignućima vojnih i drugih nauka i rezultatima njihove primene u organizaciji, pripremi i upotrebi oružanih snaga, opštim ciljevima vaspitanja i obrazovanja u našem društvu. U nacrtu Zakona je sadržan zahtev da nastavni planovi i programi vojnih škola izražavaju tekuće i perspektivne potrebe razvoja oružanih snaga i koncepcije opštenarodne odbrane. U skladu s tim, propisan je postupak pripremanja, utvrđivanja, donošenja, izmene i dopune nastavnih planova i programa. Nosioци izrade i osavremenjavanja nastavnih programa su vojne škole.

Društveni uticaj na nastavne programe i planove ostvaruju, pre svega, Nastavno-pedagoški savet JNA, saveti škola i drugi organi. Komande i uprave ostvaruju odgovarajući uticaj na nastavne programe u skladu sa zahtevima profila odgovarajućih kadrova, dok na stručni (pedagoški) kvalitet utiču nastavnički kolektivi i drugi stručni organi.

Nastava se organizuje i izvodi prema savremenim zahtevima obrazovno-vaspitnog rada na fakultetima, u skladu sa potrebama vojnog poziva i vojnog vaspitanja i obrazovanja uz aktivno učestvovanje i uticaj vaspitanika na proces nastave. Posebna pažnja posvećuje se taktičkim, taktičko-stručnim, štabnim i komandno-štabnim vežbama, logorovanjima, stražarenju, kao i drugim oblicima vežbi i praktičnog rada. Praktično osposobljavanje slušalaca (pitomaca) se izvodi delom u nastavnim centrima, jedinicama i ustanovama rodova i službi. Pored toga nacrtom Zakona se predviđa da istaknuti stručnjaci i starešine iz trupe održavaju nastavu u vojnim školama kako bi se što neposrednije vezala teorija i praksa i uticaj jedne na drugu. S druge strane nastavnici vojnih škola treba da neposrednije prate trupna iskustva raznim oblicima saradnje, naročito u oblasti metodike obuke, izradi nastavnih sredstava, uključivanju u KŠRI, združene vežbe, obilaske, savetovanja itd.

Polazeći od potreba savremene organizacije nastave, vojne škole formiraju katedre, kabinete, laboratorije, radionice, biblioteke, školske jedinice, vežbališta, poligone, nastavne, odnosno nastavno-naučne organizacione jedinice i sl.

Nacrtom Zakona se predviđa mogućnost *vanrednog školovanja*, a statutom o vojnim školama se regulišu uslovi školovanja i obaveze vojnih škola prema vanrednim slušaocima.

NASTAVNICI I SARADNICI VOJNIH ŠKOLA

Nacrt Zakona predviđa svestrano i potpuno regulisanje kompleksnih pitanja statuta nastavnika (izbor, prava, dužnosti i dr.), čime se poboljšavaju uslovi i mogućnosti za izbor i stvaranje stručnog i kvalitetnog kadra, utvrđuje stalnost i sigurnost nastavničkog poziva što je bitna pretpostavka za uspeh nastave i naučnoistraživačkog rada u vojnim školama.

Nastavnici i saradnici u vojnim školama mogu da budu vojna i građanska lica koja stručnim, pedagoškim i drugim društvenim i moralnim osobinama daju garancije da će uspešno izvršavati obrazovne i vaspitne zadatke u vojnim školama. Posebno se naglašava da nastavnik u vojnoj školi mora da ima takva svojstva da mlade generacije vojnih kadrova vaspitava u duhu patriotizma i samoupravnog socijalizma, u duhu bratstva i jedinstva i ravnopravnosti naših naroda i narodnosti. Pored pomenutih kvaliteta, nastavnici moraju biti sposobni da povezuju teoriju sa praksom, radi čega se u toku dužnosti mogu upućivati na stažiranje u jedinice i ustanove JNA.

Osnovni princip u izboru nastavnika je *javni konkurs*, koji raspisuje škole. Lica izabrana za nastavnike i saradnike postavljaju se na dužnost prema propisima u JNA. Intencija je nacrt Zakona da se obezbedi *stalnost i sigurnost* izabranih nastavnika i saradnika, što se, pored ostalog, obezbeđuje i saglasnošću nastavnika da, pre isteka zakonskog roka, mogu da budu premešteni na druge dužnosti u JNA.

Nacrtom Zakona se utvrđuju i regulišu zvanja u vojnim školama po istim principima i kriterijima kao za fakultete i visokoškolske ustanove. Na ostvarivanju naučnih zadataka i podizanju vojnonaučnog kadra u visokim vojnim školama mogu da rade i naučni savetnici, naučni saradnici i viši naučni saradnici.

Nacrt Zakona predviđa da, pored opštih uslova za redovnog, odnosno vanrednog profesora i docenta visoke vojne škole može biti izabrano i lice koje je završilo visoku vojnu školu, fakultet ili višu školu, ukoliko je za svoja dela dobilo najviša javna, naučna ili stručna priznanja. Uslovi za prijem utvrđuju se statutom odgovarajuće škole. Na tako rešenje išlo se zbog toga što do sada nije bilo rešeno pitanje postdiplomskih studija i sticanja akademskih zvanja za lica koja su završila visoke vojne škole.

Nacrt Zakona predviđa da se za nastavnika vojnih predmeta može birati i kandidat koji ima visoku vojnostručnu spremu ako je habilitirao. Habilitacioni rad predstavlja samostalni doprinos u oblasti vojne nauke iz koje kandidat habilitira i javno brani rad pred komisijom od najmanje 3 nastavnika, od kojih se dvojica bliže bave disciplinom iz koje kandidat habilitira. Habilitacioni rad mora biti objavljen pre izbora kandidata u nastavničko zvanje.

POSTDIPLOMSKE STUDIJE

Visoke vojne škole mogu da organizuju i postdiplomske studije za sticanje akademskih stepena — magistra i specijaliste. Ovu nastavu mogu da pohađaju lica koja su završila odgovarajuću visoku vojnu školu ili drugu visoku školu.

Postdiplomska nastava se organizuje i izvodi kao samostalna celina. Za sticanje akademskog stepena magistra traje dve, a za akademski stepen specijaliste najmanje godinu dana. Nastava se završava odbranom magistarskog rada, odnosno polaganjem završnog specijalističkog ispita.

Nacrtom Zakona se ne predviđa, ali se realno može pretpostaviti mogućnost i skraćivanja postdiplomskih studija. Ukoliko kandidat za sticanje zvanja magistra, redovnim školovanjem u komandno-

-štabnim akademijama ili Školi narodne odbrane izučava deo programa koji je predviđen za stepen magistra, u tom slučaju post-diplomske studije mogu da traju i kraće od dve godine.

Visoke vojne škole koje organizuju postdiplomske studije mogu davati doktorat vojnih nauka.

Nacrt Zakona predviđa da doktorat vojnih nauka mogu sticati lica sa visokom spremom koja imaju objavljene naučne radove ili se ističu svojim stručnim radovima i primenom naučnih rezultata u praksi i ako uspešno odbrane povoljno ocenjenu doktorsku disertaciju. Lica sa akademskim stepenom magistra ili specijaliste stiču doktorat nauka pod uslovom da su radom pokazali sposobnost za samostalan naučni rad i ako uspešno odbrane povoljno ocenjenu doktorsku disertaciju.

Doktorska disertacija predstavlja samostalan rad, koji je doprinos vojnoj nauci, a brani se pred komisijom od najmanje trojice nastavnika (profesora) ili istaknutih naučnih radnika koji imaju doktorat nauka. Međutim, u komisiji moraju biti najmanje dva člana koja se neposredno bave vojnonaučnom disciplinom iz koje se brani doktorska disertacija. Uslove za sticanje doktorske disertacije i ostala pitanja utvrđuju se statutom visoke vojne škole.

Pored navedenih nacrt Zakona je regulisao i mnoga druga pitanja, kao što su: prava i obaveze slušalaca (pitomaca), način organizovanja ispita, ocenjivanje itd. Posebno je važno istaći da nacrt Zakona predviđa regulisanje spornih pitanja za starešine koje su ranije završili vojne škole i položili odgovarajuće ispite za aktivne oficire. Naime, oficirima koji su završili neku od škola za aktivne oficire ili su položili ispit za aktivnog oficira priznaje se da su završili vojnu školu ranga visoke škole.

Svrha ovog napisa je da, pored informisanja naših čitalaca o sadržaju nacrta Zakona, ukaže na neka pitanja i dileme i podstakne širi krug saradnika na diskusiju o ovim veoma značajnim pitanjima za razvoj vojne teorije i prakse.

Pukovnik
Mihajlo VUČINIĆ